

ВІДЗИВ
офіційного опонента
на дисертацію Чирви Ярослави Олександрівни
«Формування міжетнічної толерантності в іноземних студентів класичних
університетів», подану до захисту на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.07 - теорія і методика виховання

У сучасних умовах спостерігається збільшення ролі етнічних факторів, посилення впливу етнічності на суспільну свідомість, що зумовлює появу не тільки позитивних тенденцій у суспільстві, але й зростання в ньому інтолерантних настроїв. А це, у свою чергу, призводить до загострення і напруженості в міжетнічних відносинах, розгортанню конфліктів на етнічному ґрунті, а як наслідок - до виникнення загрози стабільності в теперішньому світі. Тому подальший розвиток людства можливий тільки за умови мирного співіснування різних етносів, що знаходить своє відбиття в науковій, економічній, культурній, освітній та інших сферах життєдіяльності суспільства.

У світлі цього особливої значущості набуває проблема формування міжетнічної толерантності в іноземних студентів вітчизняних класичних університетів, адже ці заклади вищої освіти виконують провідну роль у підготовці висококваліфікованих фахівців практично до всіх основних галузей професійної діяльності, у вихованні кожного студента як толерантної особистості, здатної до конструктивної взаємодії з представниками інших етносів. Нагальність вивчення окресленої проблеми посилюється наявністю виявлених суперечностей: між процесами глобалізації суспільства та зростанням етнічної самосвідомості людей, що провокує загострення конфліктів на національному ґрунті та суттєво ускладнює політичну ситуацію у світі, знижує можливості успішної взаємодії між представниками різних етносів; між значним педагогічним потенціалом класичного університету як визнаного наукового, освітнього, культурного осередку, що має значний педагогічний потенціал для формування міжетнічної толерантності студентів-іноземців, і слабким використанням цього потенціалу в реальній виховній

практиці; між усвідомленням викладачами класичних університетів необхідності формування міжетнічної толерантності в студентів-іноземців і недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення цього процесу. Отже, визначені в дослідженні аргументи переконують в актуальності та своєчасності його проведення.

Як свідчить аналіз дисертації, її структура включає в себе вступ, три розділи, списки джерел та висновків до розділів, загальні висновки та додатки. Обрана структура наукової роботи, послідовність викладу представленого в ній матеріалу повністю відповідають логіці виконання поставлених завдань. У дисертації коректно визначено об'єкт, предмет та мету дослідження. Позитивної оцінки заслуговує також використання дисертанткою комплексу сучасних методів (теоретичних, емпіричних, статистичних) наукових розвідок, що забезпечило успішне розв'язання порушеної проблеми, а також достовірність і надійність наукових результатів дослідження.

Авторкою дисертації здійснено ґрунтовне вивчення широкого загалу наукових джерел (усього 453 найменування, із них - 19 іноземною мовою), що уможливило виявлення ступеня наукової розробки окресленої проблеми, а також здійснення систематизації підходів учених до тлумачення таких ключових понять дослідження, як «толерантність», «етнос», «міжетнічна толерантність», «класичний університет», «педагогічні умови», «досвід», «педагогічна підтримка» тощо. У свою чергу, це стало підставою для чіткого визначення понятійно-термінологічного апарату дослідження. Зокрема, не викликає заперечень представлене в дисертації авторське трактування міжетнічної толерантності як інтегративної особистісної якості, що виявляється в шанобливому ставленні до етнічних, релігійних, культурних особливостей представників інших етнічних груп, здатності прийняти людей в їхній етнокультурній інакшості та розбудовувати конструктивну взаємодію з ними на основі врахування загальнолюдських цінностей.

Аналіз тексту дисертації підтверджує глибоку обізнаність Я. О. Чирви з теорії та практики порушеної проблеми, а отримані результати - про

досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження. Суттєвим науковим доробком дисертантки є теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування міжетнічної толерантності в іноземних студентів класичних університетів: підвищення міжетнічної обізнаності іноземців шляхом збагачення відповідними інформаційно-пізнавальними матеріалами змісту навчальних предметів і позааудиторної виховної роботи; забезпечення накопичення майбутніми фахівцями досвіду толерантної поведінки з представниками різних етносів шляхом залучення до участі в різних видах колективної діяльності; надання дієвої педагогічної підтримки у здійсненні студентами-іноземцями самовиховання в окресленому напрямі. У дисертації визначено структурні компоненти міжетнічної толерантності іноземних студентів (мотиваційний, аксіологічний, когнітивний, дієво-функціональний, особистісно-творчий), а також критерії (мотиваційно-вольовий, емоційно-ціннісний, когнітивно-поведінковий, особистісно-рефлексивний) та показники її сформованості. Заслуговує на схвалення також те, що в представленій науковій роботі подальшого розвитку набули форми й методи формування міжетнічної толерантності в іноземних студентів класичних університетів. Викладене вище підтверджує, що отримані результати дослідження мають високу наукову новизну.

Не викликає сумніву, що ці результати мають також практичне значення. Адже теоретично обґрунтовані педагогічні умови формування міжетнічної толерантності в іноземних студентів класичних університетів були експериментально перевірені, а тому можуть бути впроваджені в освітньому процесі інших закладів вищої освіти цього типу. Крім того, теоретичні положення та практичні результати дослідження можуть бути використані у виховній роботі з іноземними студентами в класичних університетах, у системі підвищення кваліфікації викладачів вищої школи, у процесі укладання підручників, навчально-методичних посібників, а також під час написання студентами бакалаврських і магістерських робіт.

Висновки дисертації відбивають основні положення дослідження та відповідають поставленим завданням. Результати дослідження викладено в 12 авторських публікаціях, із них 6 (серед яких 5 одноосібних) — у провідних фахових виданнях України, 1 - у міжнародному науковому виданні, 5 - у матеріалах конференцій. Автореферат і наукові публікації автора адекватно відображають основні положення і висновки дисертації. Апробація результатів дослідження на науково-практичних конференціях різного рівня підтверджує, що з його результатами ознайомена широка громадськість.

У цілому позитивно оцінюючи проведене дослідження, вважаємо за необхідне звернути увагу на деякі дискусійні моменти та висловити певні зауваження:

1. У теоретичній частині дисертації представлено докладний аналіз педагогічних досліджень, присвячених висвітленню різних аспектів проблеми формування міжетнічної толерантності в іноземних студентів класичних університетів. Проте вважаю, що дисертантка занадто багато уваги приділила аналізу різних тлумачень вченими поняття «толерантність». Цей матеріал слід було скоротити, а замість цього більш докладно висвітлити позиції науковців щодо розкриття сутності поняття «міжетнічна толерантність».

2. Деякі результати вивчення й систематизації поглядів науковців з порушеної проблеми представлені в підрозділі 1.2 дисертації у вигляді шести таблиць, що свідчить про високий ступінь узагальнення отриманих результатів. Однак, на мій погляд, ці таблиці варто було б перенести в додатки, а в основному тексті дисертації представити якісний аналіз даних таблиць, що дозволило б розвантажити текст підрозділу та полегшити сприйняття його змісту.

3. У сучасному освітньому процесі класичних університетів широко застосовуються різноманітні інформаційно-комунікативні технології. З огляду на це в експериментальній частині дисертації слід було більш детально охарактеризувати використання вказаних технологій у процесі формування міжетнічної толерантності у студентів-іноземців.

4. Заслугове на схвалення, що в підрозділах 3.1 та 3.3 дисертації докладно проаналізовано результати констатувального та контрольного етапів експерименту щодо формування міжетнічної толерантності в іноземних студентів класичних університетів. Але дисертаційна робота значно б виграла, якщо б в її тексті була представлена й поточна динаміка даних під час проведення експерименту. Доцільно було також розкрити, які коригуючі зміни вносились у процес формування міжетнічної толерантності у студентів-іноземців.

Водночас слід зауважити, що висловлені зауваження й побажання мають дискусійний характер і суттєво не зменшують теоретичної та практичної значущості проведеного дослідження. Таким чином, є всі підстави стверджувати, що подана до захисту дисертаційна робота «Формування міжетнічної толерантності в іноземних студентів класичних університетів» є завершеною науковою роботою, яка має наукову новизну і практичне значення, повністю відповідає вимогам пп. 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор - Чирва Ярослава Олександрівна - заслугове на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 - теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Харківського національного університету
радіоелектроніки

О.В. Парфьонова

Підпис засекрету
Усеній секретар
Т.В. Маданія